

הלכות נחלות פרק ט

א. האחין שעדין לא חלקו ירשת אביהן, אלא כלן משתמשין ביחד במה שהניח להן אביהן הרי הן כשתפין לכל דבר. וכן בשאר היורשין, הרי הן שתפין בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה, השכר לאמצע.

ב. היו היורשין גדולים וקטנים, והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע. אמרו ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין ואוכלין השבח שלמשביח: והוא שיהיה השבח, מחמת הוצאה שהוציא המשביח; אבל אם שבחו נכסים מחמת עצמן, השבח לאמצע.

ג. וכן אם היתה אשתו שלמת, היא היורשת בכלל אחיותיה או בכלל בנות דודיה, והשביחה הנכסים השבח לאמצע. ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי, והריני עושה ואוכלת, והשביחה הנכסים מחמת הוצאה הרי השבח שלה.

ד. מי שירש את אביו, והשביח הנכסים ונטע ובנה, ואחר כך נודע שיש לו אחין במדינה אחרת אם קטנים הן, השבח לאמצע; ואם היו גדולים הואיל ולא ידע שיש לו אחין, שמין לו כערים. וכן אח שירד לנכסי קטן והשביח אין שמין לו כערים, אלא השבח לאמצע: שהרי ירד שלא ברשות.

ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה אם היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת, הרי השכר שלו: שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו.

ו. אחד מן האחין שמנהו המלך גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך, וכל פיוצא בזה מעבודת המלכים אם מחמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמרו נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות חסד עם היתומים הרי הפרס שיטל וכל השכר שישתפר בעבודה זו, לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי למנותו. ואם מחמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.

ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וקנה עבדים בשמו לבדו, והלוה לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לבדו, ואמר מעות אלו שהלויתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לבדי הן שנפלו לי מבית אבי אמי, או מציאה מצאתי, או מתנה נתנה לי עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או מצא מציאה, וזכה במתנה.

ח. וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת בתוך הבית, והיו אונות שהן שטרי ממכר עבדים ושטרי חובות יוצאות על שמה, ואמרה שלי הן, שנפלו לי מבית אבותי עליה להביא ראיה שנפלה לה ירשה.

ט. וכן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי יתומים, והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה, ואמרה מירשה נפלו לי, או מציאה מצאתי, או מתנה נתנה לי עליה להביא ראיה. ואם יש לה נדוניה, ואמרה מנדוניתי לקחתי נאמנת; אבל אם אין לה נדוניה, ולא הביאה ראיה הרי הכל בחזקת היורשין.

י. במה דברים אמורים, באחים ובאלמנה שאין חלוקין בעיסתן. אבל אם היו חלוקין בעיסתן שמא מעיסתו קמץ, ועל האחין להביא ראיה שהן משלאמצע. וכן אם מת זה הנושא

וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבַּיִת עַל הָאֲחִין לְהֵבִיא רְאִיָּה, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ
חֲלוּקִין בְּעִיסָתָן.

יא. אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁשָּׁטַר חֹב יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ עָלָיו לְהֵבִיא
רְאִיָּה שְׁאֵבִיו נָתְנוּ לוֹ בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה, אוֹ שְׁצוּהָ לוֹ בּוֹ כְּשֶׁהוּא
שֹׁכֵב מֵרַע; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה, הָרִי הוּא לְאֻמָּצָע. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאֲחִין, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן שׁוֹמְטִין זֶה מִזֶּה. אֲבָל
אַחֵר שֶׁטָּעַן שֶׁנָּתַן לוֹ, אוֹ שֶׁקָּנְהוּ מִבְּעָלָיו גּוֹבֶה בּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ
לְהֵבִיא רְאִיָּה.

יב. אֶחָד מִן הָאֲחִין שֶׁנָּטַל מֵאֲתִים זֶזוּ לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לְלַמֵּד
אֲמֻנֹת יְכוּלִין הָאֲחִין לומר לוֹ, אִם אֵין אֶתָּה אֶצְלָנוּ, אֵין לָךְ
מְזוֹנוֹת אֲלֹא לְפִי בְּרַכַּת הַבַּיִת: שְׁאֵין הוֹצָאת מְזוֹנוֹת הָאֶחָד
לְבָדּוֹ, כִּהְיוּצָאת מְזוֹנוֹתָיו בֵּין רַבִּים.

יג. מִי שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ בָּנִים גְּדוּלִים וְקִטְנִים אֵין הַגְּדוּלִים מִתְּפָרְנְסִים
פְּרָנְסַת הַקִּטְנִים, וְלֹא הַקִּטְנִים נִזְוָנִים מְזוֹנוֹת הַגְּדוּלִים, אֲלֹא
חוֹלְקִים בְּשׁוּוֹה. נִשְׁאוּ גְּדוּלִים לְאַחֵר מֵיתָת אָבִיהֶן יִשְׁאוּ
הַקִּטְנִים כֵּן מִכָּלל הַנִּכְסִים, וְאַחֵר כֵּן יַחֲלִקוּ.

יד. נִשְׁאוּ הַגְּדוּלִים בְּחַיֵּי אָבִיהֶן, וְאַמְרוּ הַקִּטְנִים לְאַחֵר מֵיתָת
אָבִיהֶן, הָרִי אָנוּ נוֹשְׂאִין כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁאָתָם אֲתָם אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם,
אֲלֹא מֶה שֶׁנָּתַן לָהֶם אָבִיהֶם נָתַן.

טו. הַשִּׁיא הָאָב אֶת בְּנוֹ מִשְׁלָאָב, וְעָשָׂה לוֹ מִשְׁתָּה וְהֵיטָה
הַהוֹצָאָה מִשְׁלָאָב, וְנִשְׁתַּלְחָה שׁוֹשְׁבֵינֹת לְזֶה הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב
כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת לְאַחֵר מֵיתָת הָאָב, חוֹזֶרֶת מִן הָאֻמָּצָע. אֲבָל
הוֹצִיא הַבֵּן בְּמִשְׁתָּה מִשְׁלוֹ אֵינָה חוֹזֶרֶת, אֲלֹא מִחֶלֶק הַבֵּן
שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה לוֹ בְּלָבָד.

טז. הָאָב שֶׁשָּׁלַח שׁוֹשְׁבֵינֹת בְּשֵׁם אֶחָד מִבָּנָיו כְּשֶׁתַּחֲזֹר
הַשׁוֹשְׁבֵינֹת לְאוֹתוֹ הַבֵּן, הָרִי הִיא שְׁלוֹ. אֲבָל אִם שָׁלְחָה הָאָב
בְּשֵׁם בָּנָיו סֵתָם כְּשֶׁתַּחֲזֹר, תַּחֲזֹר לְאֻמָּצָע. וְאֵין זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה
לוֹ חַיִּב לְהַחֲזִירָה, עַד שֶׁיִּשְׁמְחוּ עִמּוֹ הַבָּנִים כָּלָן, שֶׁהָרִי כָּלָן
שׁוֹשְׁבֵינִין, שֶׁבְּשֵׁם כָּלָן נִשְׁתַּלְחָה; לְפִיכָךְ אִם שָׁמַח עִם מִקְצָתָן
מִחֲזִיר חֶלֶק זֶה שֶׁשָּׁמַח עִמּוֹ בְּלָבָד, וְהָרִי הוּא לְאֻמָּצָע.

יז. גְּדוּל הָאֲחִין שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ וּמִתְכַּסֶּה מִלְּבוּשֵׁין נָאִים אִם יֵשׁ
לְאַחִים הַנָּאָה מִמֶּנּוּ, כִּדִּי שִׁיחִיו דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין הָרִי זֶה לוֹבֵשׁ
מִתְּפוּסַת הַבַּיִת.

הַלְבוּת נְחִלוֹת פֶּרֶק י

א. שְׁנֵי אֲחִים שֶׁחָלְקוּ, וּבָא לָהֶן אֶח מִמְּדִינַת הַיָּם, וְכֵן שְׁלוּשָׁה
אֲחִין שֶׁחָלְקוּ, וּבָא בְּעַל חֹב וְנָטַל חֶלְקוֹ שְׁלֹאֶחָד מֵהֶן אֶפְלוּ
נָטַל זֶה קָרָקַע וְזֶה כִּסְפִים בְּטָלָה מִחֻלְקָתָהּ, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
הַשָּׂאָר בְּשׁוּוֹה.

ב. מִי שֶׁצָּוָה בְּשַׁעַת מֵיתָתוֹ שִׁיתָנוּ לְפָלוּגֵי דָקָל אוֹ שָׂדֶה מִנְּכָסָיו,
וְחָלְקוּ הָאֲחִין וְלֹא נָתְנוּ לוֹ כָּלוּם הָרִי הַמִּחֻלְקָתָהּ בְּטָלָה. וְכִיצַד
עוֹשִׂין נוֹתְנִין מֶה שֶׁצָּוָה מוֹרִישָׁן, וְאַחֵר כֵּן חוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
בְּתַחֲלָה.

ג. הָאֲחִין שֶׁחָלְקוּ, שְׁמִין מֶה שֶׁעָלִיהֶן. אֲבָל מֶה שֶׁעַל בְּנֵיהֶן

ובנותיהן, שָׁקְנוּ לָהֶן מִתְּפוּסַת הַבַּיִת אֵין שָׁמַיִן; וְכֵן מָה שֶׁעָלָה
נְשׁוֹתֵיהֶן, שֶׁכָּבֵד זָכוּ בָּהֶן לַעֲצָמָן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּבִגְדֵי
חַל. אֲבָל בְּבִגְדֵי שַׁבָּת וּמוֹעֵד, שָׁמַיִן מָה שֶׁעָלִיָּהֶן.

ד. מִי שֶׁהֵנִיחַ יְתוּמִים, מִקְצָתָן גְּדוּלִים וּמִקְצָתָן קִטְנִים, וְרָצוּ
לְחַלֵּק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן, כְּדֵי שִׁיטְלוּ הַגְּדוּלִים חֶלְקָן מִעֲמִידֵין בֵּית
דִּין אֲפִטְרוּפוֹס לְקִטְנִים, וּבֹרֵר לָהֶן הַחֶלֶק הַיָּפֶה. וְאִם הַגְּדוּלִים
אֵינָן יְכוּלִין לְמַחֲוֹת, שֶׁהָרִי עַל פִּי בֵּית דִּין חֲלָקוּ לָהֶם. וְאִם טָעוּ
בֵּית דִּין בַּשּׁוּמָה, וּפְתָחוּ שְׁתֵּנוֹת יְכוּלִין לְמַחֲוֹת, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
חֶלְקָה אַחֶרֶת אַחֵר שֶׁהַגְּדוּלִים.

ה. מִי שֶׁמָּת וְהֵנִיחַ יוֹרְשֵׁין גְּדוּלִים וּקִטְנִים צָרִיךְ לְמַנּוֹת
אֲפִטְרוּפוֹס שִׁיְהִיָּה מִתְּעַסֵּק בְּחֶלֶק הַקָּטָן, עַד שִׁיַּגְדִּיל. וְאִם לֹא
מָנָה חֵיבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד לָהֶן אֲפִטְרוּפוֹס, עַד שִׁיַּגְדִּילוּ:
שְׁבִית דִּין הוּא אֲבִיהֶן שְׁלִיתוּמִים.

ו. צוּה הַמּוֹרִישׁ וְאָמַר, יִנָּתֵן חֶלֶק הַקָּטָן לְקָטָן, וּמָה שִׁירְצָה
יַעֲשֶׂה בּוֹ הָרְשׁוֹת בִּידּוֹ. וְכֵן אִם מָנָה הַמּוֹרִישׁ אֲפִטְרוּפוֹס עַל
הַקִּטְנִים, קָטָן אוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד הָרְשׁוֹת בִּידּוֹ.

ז. אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמַנֵּין אֲפִטְרוּפוֹס לֹא אִשָּׁה, וְלֹא עֶבֶד, וְלֹא
קָטָן; וְלֹא עִם הָאָרֶץ, שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת חֲשׂוֹד עַל עֲבֵרוֹת. אֲלֹא
בּוֹדְקִין עַל אָדָם נֶאֱמָן, וְאִישׁ חֵיל, וְיֹדֵעַ לְהַפְּךָ בְּזָכוֹת הַיְתוּמִים,
וְטוֹעֵן טַעְנוֹתָם, וְיֵשׁ לוֹ כּוֹחַ בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם, כְּדֵי לְשַׁמֵּר נִכְסֵיהֶן
וּלְהַרְוִיחַ שְׁבָחָן; וּמִעֲמִידֵין אוֹתוֹ עַל הַקִּטְנִים, בֵּין שֶׁהִיָּה רְחוּק
בֵּין שֶׁהִיָּה קְרוֹב לְקָטָן, אֲלֹא שְׂאֵם הִיָּה קְרוֹב, לֹא יֵרֵד לְקַרְקָעוֹת.

ח. בֵּית דִּין שֶׁהַעֲמִידוֹ אֲפִטְרוּפוֹס, וְשָׁמְעוּ עָלָיו שֶׁהוּא אוֹכֵל
וְשׁוֹתָהּ וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת יֹתֵר מִדְּבַר שֶׁהוּא אֲמוּד בּוֹ יֵשׁ לָהֶן
לְחוּשׁ לוֹ, שֶׁמָּא מִנְכָּסֵי יְתוּמִים הוּא אוֹכֵל; וּמִסְלָקִין אוֹתוֹ,
וּמִעֲמִידֵין אַחֵר.

ט. אֲבָל אִם מָנָהוּ אָבִי יְתוּמִים אֵין מִסְלָקִין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא מְצִיָּאָה
מָצָא: אֲלֹא אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא מִפְסִיד נִכְסֵי יְתוּמִים, מִסְלָקִין
אוֹתוֹ. וּכְבֵּר הַסְכִּימוּ הַגָּאוֹנִים שֶׁמִּשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, הוֹאִיל וּמִפְסִיד.

י. וְהוּא הַדִּין לְאֲפִטְרוּפוֹס שֶׁמָּנָהוּ אָבִי יְתוּמִים, וְהִיתָה שְׁמוּעָתוֹ
טוֹבָה, וְהִיָּה יֵשֶׁר וְרוֹדֵף מִצְוֹת, וְחָזַר לְהִיּוֹת זוֹלָל וְסוֹבָא וְהוֹלֵךְ
בְּדַרְכֵי הַחֲשָׁד, אוֹ שֶׁפָּרַץ בְּגָדִים, וּבִאֲבָק גָּזַל בֵּית דִּין חֵיבִים
לְסַלֵּק אוֹתוֹ וּלְהַשְׁבִּיעוֹ, וּלְמַנּוֹת לָהֶן אֲפִטְרוּפוֹס כָּשֶׁר. וְכָל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כְּפִי מָה שִׁירְאָה לַדִּין, שֶׁכָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין,
הוּא אֲבִיהֶן שְׁלִיתוּמִים.

יא. קָטָן שֶׁהַגְּדִיל, אֲפִלּוּ הִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ יוֹתֵר מִדֵּי וּמִפְסִיד
וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי רָעָה אֵין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמָּנוּ מְמוֹנּוֹ, וְאֵין מִעֲמִידֵין
לוֹ אֲפִטְרוּפוֹס, אֲלֹא אִם כֵּן צוּה אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ, שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ
אֲלֹא אִם כֵּן הִיָּה כָּשֶׁר וּמַצְלִיחַ, אוֹ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ, עַד זְמַן פְּלוּנִי.
וְהַשּׁוּטָה וְהַחֲרַשׁ הָרִי הֵן כְּקִטְנִים, וּמִעֲמִידֵין לָהֶן אֲפִטְרוּפוֹס.

הַלְבוֹת נְחָלוֹת פֶּרֶק י"א

א. מַעוֹת שְׁלִיתוּמִים שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן אֵינָן צָרִיכִין אֲפִטְרוּפוֹס,
אֲלֹא כִּיצַד עוֹשִׂין בָּהֶן: בּוֹדְקִין עַל מִי שִׁישׁ לוֹ נִכְסִים שִׁישׁ לָהֶם

אחריות, ויהיו עדית, ויהיה איש נאמן ושומע דיני תורה, ומעולם לא קבל עליו נדוי; ונותנין לו המעות בבית דין, קרוב לשכר ורחוק להפסד, ונמצאו היתומים נהנין משכר המעות.

ב. וכן אם אין לו קרקע, ונתן להן משכון זהב משוכר שאין בו סימן נוטלין בית דין המשכון, ונותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד. ולמה לא יקחו משכון כלים שלזהב או חלי שלזהב שמא שלאחרים הוא, ויתנו סימן, ויטלוהו אחר מותו, אם ידע הדין שאין זה אמוד.

ג. וכמה יפסקו בשכר: כפי מה שיראו הדיינים או שליש השכר, או חציו; אפלו רביע השכר ליתומים אם ראו שזו תקנה להם, עושין.

ד. לא מצאו אדם שיתנו לו המעות, רחוק להפסד וקרוב לשכר הרי אלו מוציאין מהן מזונות מעט מעט, עד שיקנו להן במעות קרקע, וימסרו אותה ביד אפטרופוס שיעמידו להן.

ה. כל המטלטלין שליתומים שמין אותן, ומוכרין אותן מיד בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה מוליכין אותן לשוק ומוכרין אותן, ויצטרפו דמיהן עם המעות שליתומים.

ו. מי שהיה בידו שכר שליתומים אם יניחו כאן עד שימכר, שמא יחמיץ, ואם יוליכו לשוק, שמא יארעו אנס בדרך הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשלו. וכן כל כיוצא בזה.

ז. כשמעמידין בית דין האפטרופוס, מוסרין לו כל נכסי הקטן, הקרקעות והמטלטלין שלא נמכרו; והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל הוצאתן, כפי הממון וכפי הראוי להן; ולא ירויח להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהם יתר מדי.

ח. כשיגדלו היתומים, נותן להם ממון מורישן; ואינו צריך לעשות חשבונות מה הכניס ומה הוציא, אלא אומר להן זה הנשאר, ונשבע בנקיטת חפץ, שלא גזלן כלום.

ט. במה דברים אמורים, בשמנוהו בית דין. אבל אפטרופוס שמנוהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין אינו נשבע על טענת הספק.

י. יש לאפטרופוס ללבש ולהתכסות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן, בהיות דבריו נשמעין.

יא. יש לאפטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות וכרמים, להאכיל ליתומים, אבל אין מוכרין, ומניחין המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח שדות, שמא לא יצליחו; אבל מוכרין שדה לקח שורים לעבודת שדות אחרות, שהשורים הן עיקר כל נכסי שדות.

יב. אין האפטרופין רשאים למכר ברחוק ולגאל בקרוב, למכר ברעה ולגאל ביפה, שמא לא יצליח זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים, שמא לא יזכו ונמצא החוב קיים.

יג. אין האפטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, אפלו לקח

מִן הָעֶבֶד דָּמְיוֹ שִׁיַּצָּא לְחֵרוֹת. אֲבָל מוֹכְרִין לְאַחֲרִים; וְלוֹקְחִין מֵהֶן הַדָּמִים, עַל מַנֵּת שִׁיוֹצִיאוּהוּ לְחֵרוֹת, וְאוֹתָן הָאֲחֵרִים, הֵן שִׁמְשְׁחָרְרִין.

יד. הָאֶפְטְרוֹפִין תּוֹרְמִין וּמַעֲשִׂיִן נִכְסֵי יְתוּמִים כְּדִי לְהַאֲכִילָן, שְׂאִין מֵאֲכִילִין אֶת הַיְתוּמִים דְּבַר הָאֶסּוּר; אֲבָל לֹא יַעֲשׂוּ וְלֹא יִתְרַמוּ, כְּדִי שִׁיַּנִּיחוּ הַפְּרוֹת מִתְקַנֵּין, אֲלֹא יִמָּכְרוּ אוֹתָן טָבֵל, וְהִרְוָצָה לְתַקֵּן יִתְקַן.

טו. הָאֶפְטְרוֹפִין עוֹשִׂין לְקַטְנִים סֶכָה וְלוֹלֵב, וְצִיצִית, וְשׁוֹפָר, וְסֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוֹזָה, וּמַגִּלָּה. כָּלְלוּ שְׁלֹדְבָר: כָּל מַצּוֹת עֲשֵׂה שִׁישׁ לָהּ קֶצֶבָה, בֵּין שֶׁהִיא מִדְּבַרֵי תּוֹרָה בֵּין שֶׁהִיא מִדְּבַרֵי סוּפְרִים עוֹשִׂין לָהֶם, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן חִיבִין בְּמַצּוֹה מִכָּל הַמַּצּוֹת אֲלֹא כְּדִי לְחַנֵּכָן. אֲבָל אֵין פּוֹסְקִין עֲלֶיהֶן צְדָקָה, וְאִפְלוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, מִפְּנֵי שִׁמְצוּת אֱלֹו, אֵין לָהֶן קֶצֶבָה. וּמִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁנִּתְחַרַּשׁ בֵּית דִּין פּוֹסְקִין עָלָיו צְדָקָה, אִם הִיא רְאוּיָה.

טז. אָף עַל פִּי שְׂאִין הָאֶפְטְרוֹפּוֹס צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, צָרִיךְ לְחַשֵּׁב בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ וּלְדַקְדֵּק, וּלְהַזְהִיר הִרְבֵּה מֵאֲבִיָּהֶן שֶׁלֹּאֻ הַיְתוּמִים שֶׁהוּא רוֹכֵב עָרְבוֹת: שֶׁנֶּאֱמַר "סֵלוּ, לָרֹכֵב בְּעָרְבוֹת בֵּיהָ שָׁמוּ . . . אֲבִי יְתוּמִים, וְדִין אֲלֻמָּנוֹת אֱלֹהִים, בְּמַעֲוֹן קִדְשׁוֹ" (תהילים סח, ה-ו).

ברוך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלושה עשר, בעזרת שדי. ומנין פרקים שלספר זה, חמשה ושבעים: הלכות שכירות, שלושה עשר פרקים; הלכות שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות מלוה ולוה, שבעה ועשרים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים; הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.